

CONTEXT: ESTAT DEL MERCAT LITERARI

Debat: què és la *literatura d'exili*?

- La narrativa es deixa de banda en favor de la memorialística i la poesia en un primer moment

- Des de l'exili: miratge de cultura normal
 - Però... I el públic?

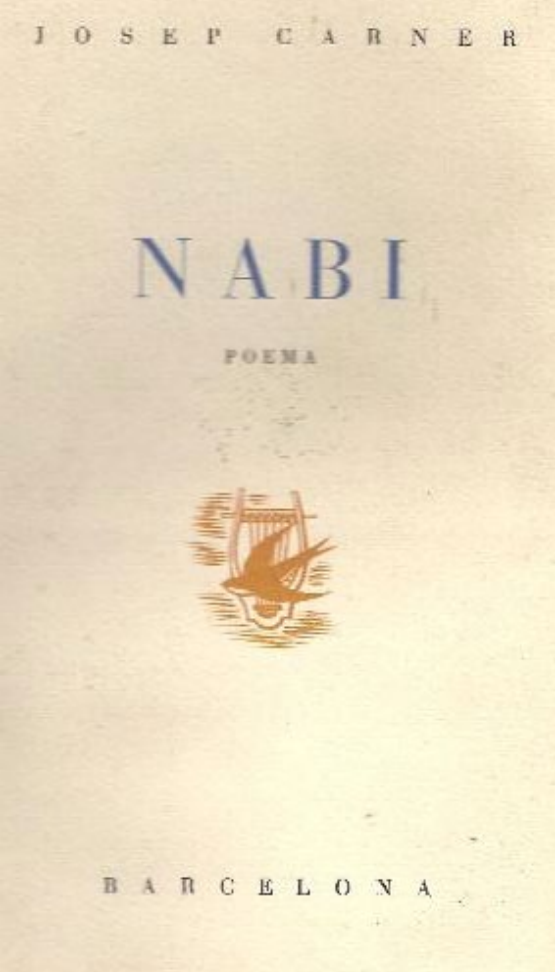

- La força del contrast: hi ha una idealització de la República?

- Els autors a l'exili tenen postures diferents quant a estètica i ideologia (i **experiència d'exili!**)

CONTEXT (II): LA LITERATURA D'EXILI...

- És a partir **dels anys 40** que la producció literària supera la voluntat de memorialisme:
 - varietat de gèneres àmplia
 - varietat de tractaments literaris
- Models: grans temes.
 - El desterrament bíblic
 - Exiliat com a errant, desposseït
 - Impossible retorn a la pàtria
 - Altres: naufragi, viatge sense retorn, el destí individual

→ Metaforització de l'ambient

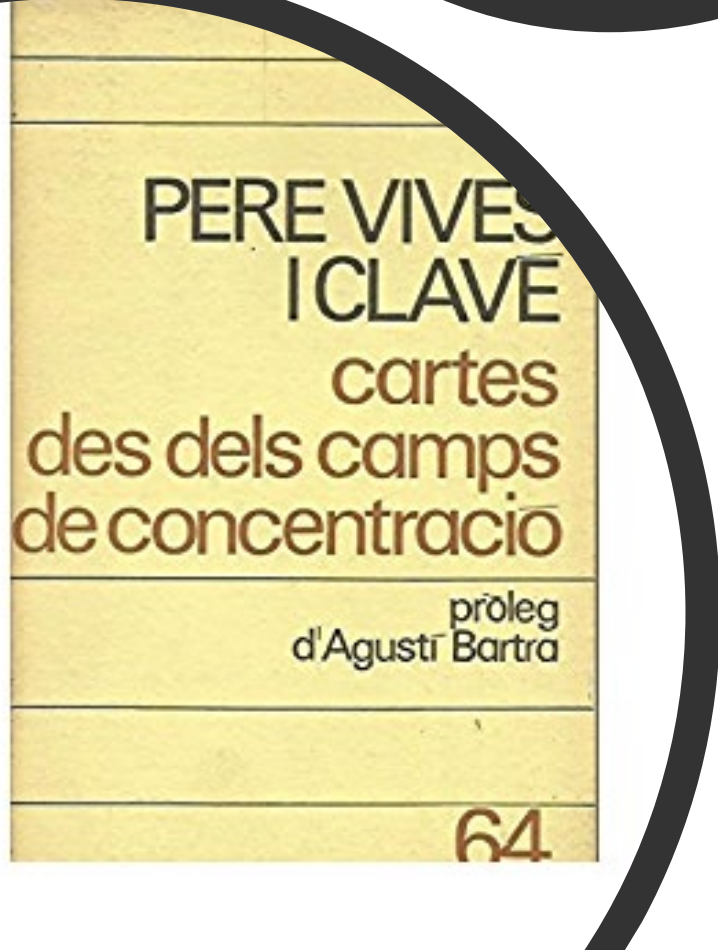
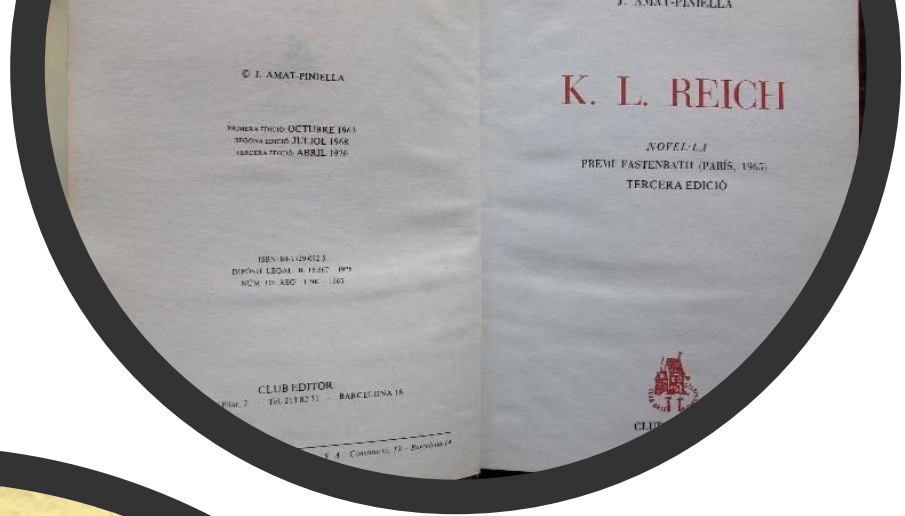
EL MÓN DE JOAN FERRER

Poligrafi i Disseny Claret

SOBRE L'EXILI: TEMÀTIQUES GENERALS

1. Camps de concentració
2. França sota l'ocupació
3. L'exili americà

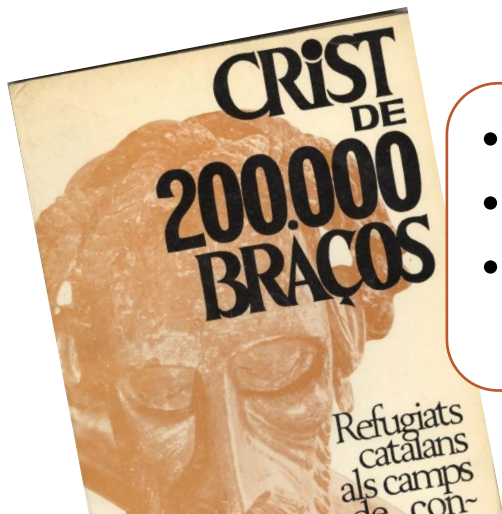

1. LITERATURA CONCENTRACIONISTA

AGUSTÍ BARTRA: *CRIST DE 200.000 BRAÇOS*

- L'autor va viure l'experiència dels camps de concentració a Saint Cyprien, Argelès i Agde (França) abans d'exiliar-se.
- També escriu **poesia** i obres sobre el pas de frontera, i l'exili en general.
- [Xabola](#) (publicat a Mèxic, 1942) es pot considerar un assaig pel *Crist dels dos cents mil braços*.

- No es pot publicar fins al 1968.
- Hi ha protagonistes reals, hi ha molt poca "literaturització".
- [Pere Vives](#) (assassinat a Mathausen) – autor d'una correspondència rellevant per a la memorialística.

*Obra poètica completa,
!! L'arbre de foc*

Crist de 200.000 braços

J. AMAT-PINIELLA: *K. L. REICH*

- Es escrita l'any 46 a Andorra, però no es pot publicar en el mateix moment que les altres grans obres concentracionistes (com *Si això és un home*=*Se questo è un uomo*; 1947, Primo Levi).
- **Pere Vives** va inspirar-hi el personatge de Francesc
- Es considera la novel·la més important sobre els camps de concentració
- **Deixar testimoni:** la novel·la "és més fidel a la veritat íntima dels qui hem viscut l'aventura" (a "Nota preliminar").

"L'Home com a ésser per sobre de l'esperit del camp nacionalsocialista".

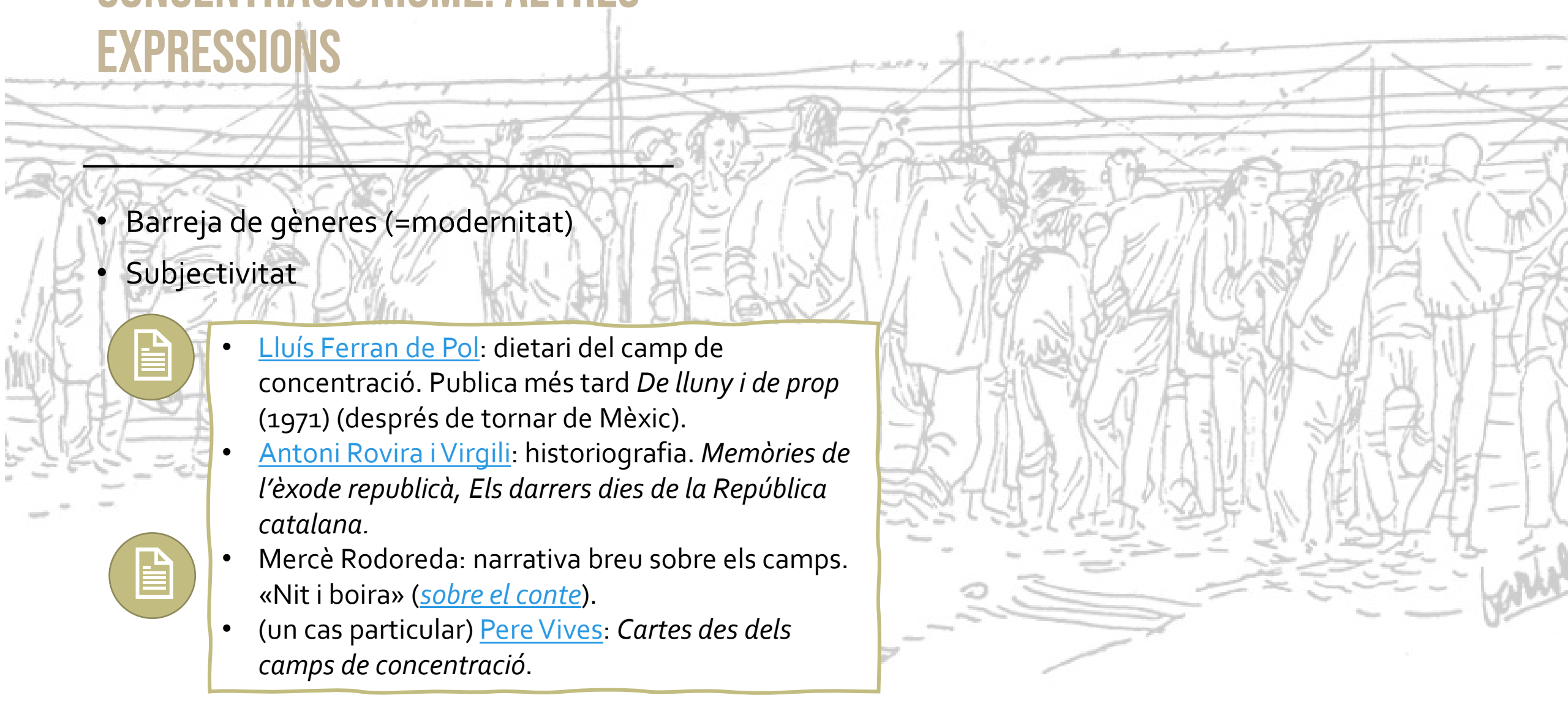
Foto: Regió7. Josep Arnal, Ferran Planes, Pere Vives i Joaquim Amat

CONCENTRACIONISME: ALTRES EXPRESSIONS

- Barreja de gèneres (=modernitat)
- Subjectivitat

- [Lluís Ferran de Pol](#): dietari del camp de concentració. Publica més tard *De lluny i de prop* (1971) (després de tornar de Mèxic).
- [Antoni Rovira i Virgili](#): historiografia. *Memòries de l'èxode republicà, Els darrers dies de la República catalana*.
- Mercè Rodoreda: narrativa breu sobre els camps. «Nit i boira» ([sobre el conte](#)).
- (un cas particular) [Pere Vives](#): *Cartes des dels camps de concentració*.

2. FRANÇA SOTA L'OCUPACIÓ

- El més gran exponent: la narrativa curta de Mercè Rodoreda
 - Explicació de l'ambient dels refugiats (ex. "Ron Negrita", anys 60)
- Relats del pas a França i cap als camps de concentració

L'eventual guerra mundial fa que la majoria d'exili francès sigui només de passada

3. EL MITE DE L' *AMÈRICA FURIENTA*

(vg. Maria Campillo)

A Música de
poetes

Cant del retorn, Joan Maragall (1899)

Tornem de batalles, — venim de la guerra,
i no portem armes, pendons ni clarins;
vençuts en la mar i vençuts en la terra,
som una desferra.

Duem per estela taurons i dofins.
Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!

Pel mar se us avança — la host macilenta
que branda amb el brand de la nau que la duu

Adéu, oh tu, Amèrica, terra furienta!

Som dèbils per tu.

Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!

Venim tots de cara — al vent de la costa,
encara que ens mati per fred i per fort,
encara que restin en sense resposta
més d'un crit de mare quan entrem al port.
Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!

De tants com ne manquen duem la memòria
de lo que sofriren, — de lo que hem sofert,
de la trista lluita sense fe ni glòria
d'un poble que es perd.

Germans que en la platja plorant espereu,
ploreu, ploreu!

Digueu-nos si encara la pàtria és prou forta
per oir les gestes — que li hem de contar;
digueu-nos, **digueu-nos si és viva o si és morta**
la llengua amb què l'haurem de fer plorar.

Si encara és ben viu el record d'altres gestes,
si encara les serres que ens han d'enfortir
s'aixequen serenes damunt les tempestes
i bramen llurs boscos al vent ponentí,
germans que en la platja plorant espereu,
no ploreu: rieu, canteu!

Context del poema: el 1898
l'estat espanyol perd les
darreres colònies, com ara
Cuba o Puerto Rico.

Contrast amb el 1939: els
exiliats avancen, no fugen
d'aquesta *Amèrica furienta*. No
tenen una platja on algú ha
estat guardant la seva llengua
i cultura

MITES DE L' *AMÈRICA FURIENTA*

- Exili **doble** dels escriptors al 39: de la terra d'origen i del projecte.
- No hi ha unitat estètica però sí temàtica.
- Exiliat com a "desposseït":
 - Viatge al desconegut
 - Viatge sense retorn
 - Atracció per allò exòtic
 - Fascinació o curiositat per "la diferència"
 - Enyorament del passat i de la terra d'origen
 - Provatures d'adaptació al país d'acollida

Pere Calders, Avel·lí Artís-Gener Tísner, Vicenç Riera Llorca, C.A.
Jordana, Lluís Ferran de Pol, Ramon Vinyes

L'EXILI AMERICÀ: CONCEPTES

Home davant una realitat estranya i desconeguda

- Reducció
- Destrucció

La supervivència: xoc i sorpresa davant de la realitat nova i desconcertant

Relat dels fracassos individuals com a mirall dels fracassos col·lectius

Contribució a la imatge mítica de l'Amèrica selvàtica, tel·lúrica

→ EXPRESSIONS DEL CONFLICTE

Simple constatació de la "diferència": retrat d'un món exòtic i atractiu. Descripcions des d'hostils a simpàtiques.

- Riera Llorca, Jordana.

Amplificació i potenciació

- Calders: segueix contrastant allò real amb allò fantàstic. Amèrica és on l'ambigüitat i la irresolució propis del comportament humà universal és més gran.

La juxtaposició

- Artís-Gener: *Paraules d'Opton el vell*, la "crònica de Indias" a la inversa.

Imatge de la Gorgona Furient

MODELS ESTÈTICS DE LA NARRATIVA D'EXILI AMERICÀ

DOS MODELS PRINCIPALS:

REALISME PASSANT PEL PSICOLOGISME

Model psicologista que ja comença a estar en davallada per antic.

- [Anna Murià](#): *Via de l'est* (recull, 1946)

REALISME OBJECTIVISTA

Models moderns, amb referències com les de "l'ull cinematogràfic". "Mort" del realisme existencialista a l'exili.

- [Tots tres surten per l'Ozama](#) (Riera Llorca, 1946)
- *Tornar o no tornar* (Riera Llorca, 1987)
- *Abans de l'alba* ([Ferran de Pol](#), 1954)
- *Érem quatre* (Ferran de Pol, 1960)

VIES NO REALISTES

També tenen noció de l'impossible retorn: el naufragi individual és un símbol del naufragi col·lectiu.

- [Paraules d'Opton el vell](#) (Tísner, 1986)
- [Aquí descansa Nevares](#) (Calders, 1967)
- [A la boca dels núvols](#) (Ramon Vinyes, 1946) → *Entre sambes i bananes* (1985)

